

Циљ и задаци

Настава мађарског језика и књижевности има следећи циљ и задатке:

- уводи ученике у проучавање језика као система;
- упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима;
- тумачи језичке појаве на основу историје језика;
- развија изражајне способности ученика;
- оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси;
- васпитава у духу језичке толеранције према језицима других;
- упознаје ученике са књижевним вредностима;
- развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине;
- усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике;
- упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела;
- обезбеђује знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова;
- оспособљава ученике да се служе стручном литературом и другим изворима сазнања;
- подстиче ученике на лично мишљење и оригинална гледишта;
- изграђује научни поглед на свет;
- развија културу усменог и писменог изражавања;
- подстиче ученике на усавршавање говорења, писања и читања, као и на неговање културе дијалога;
- оспособљава ученике да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим стиловима у различитим говорним ситуацијама;
- оспособљава ученике да доживљавају естетско и да подстиче потребу за тим, да поштују језичке и културне традиције, васпитава интелектуално здраву, радно способну генерацију, која је способна за развијање материјалних добара, вредновање тековина цивилизације и има васпитну улогу у продубљивању осећаја да је потребан општи хуманистички напредак.

II разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Оперативни задаци:

- читање и обрада дела из мађарске, југословенске и светске књижевности утврђених у наставном плану;
- упознавање ученика са најбитнијим карактеристикама мађарске, југословенске и светске књижевности из наставног плана;
- проширивање круга појмова из теорије књижевности и упознавање нових појмова кроз обраду одговарајућих књижевних дела утврђених у наставном плану;
- проширивање знања ученика из методике проучавања књижевних дела, самостално читање, анализирање и оцењивање лирских, епских и драмских дела од стране ученика;
- упознавање ученика са морфолошким системом мађарског језика и са једним делом морфологије;
- увежбавање разних облика и врста усменог и писменог изражавања;
- оспособљавање ученика за самостално коришћење разних извора информација у образовању и у раду код куће;
- развијање критичког мишљења, стваралачких способности и позитивних моралних особина ученика.

ЈЕЗИК (20 часова)

Синтакса

Реченице и врсте реченица. Делови реченице. Усаглашавање субјекта и предиката. Синтагме. Ред речи. Акценат реченице. Стилска вредност реченица у текстовима из белетристике. Истицање трајања.

Лектире из неговања језика у вези са значењем речи и са реченицама.

Морфологија

Наука о врстама речи: Морфолошки систем мађарског језика. Врсте речи. Улога појединих врста речи у реченици.

Лексикологија: Величина лексике. Стилска вредност именичних речи, глагола и осталих врста речи (кроз књижевне текстове). Рекције. Семантика: Графо-фонетска представа, значење расположења помоћу посебно одабраних речи. Хомоними и хетероними. Синоними. Антоними.

Морфолексикологија: Елементи речи.

Наука о творби речи: сложенице, грађење изведених речи, други облици творбе речи.

Лектире из неговања језика у вези са синтаксом и морфологијом.

Правопис

Правописне вежбе у вези са синтаксом и морфологијом.

Стилистика

Стилски слојеви. Анализа данашњег јавног говора а посебно деформација насталих услед вишејезичности средине, као и отклањање истих.

Језик омладине.

КЊИЖЕВНОСТ (35 часова)

Модернизам

Књижевни правци на крају XIX и почетком XX века: симболизам, натурализам, импресионизам, сецесија. (Информативно)

Дела за обраду:

Шарл Бодлер: Албатрос
Иштван Темеркењ
(Tömörkény István): Megy a hajó lefelé (Плови брод низводно)
Андре Ади
(Ády Endre): Új vizeken járok (Новим водама газим)
Лéда а хajóн (Лéда на броду)
Mag hó alatt (Семе под снегом)
Örözem a szemedet (Чувам твоје очи)
Михалъ Бабич
(Babits Mihály): Ősz és tavasz között (Између јесени и пролећа)
Деже Костолоњи
(Kosztolányi Deszö): A szegény kisgyermek panasza (Жалбе sirote dece – одломак)
Жигмонд Мориц
(Móricz Zsigmond): Barbárok (Барвари)
Арпад Тот
(Tóth Arpád): Lélektől lélekig (Од душе до душе)
Ђула Љухас
(Juhász Gyula): Tápai lagzi (Тапска свадба)
Бранислав Нушић: Покојник (одломак)
Алекса Шантић: Претпразничко вече (у оригиналу и у преводу)

Модернизам и авангарда између два рата

Информативно о правцима епохе.

Дела за обраду:

Лажош Кашак
(Kassák Lajos): Mesteremberek (Мајстори)
Атила Јожеф
(József Attila): A város peremén (На периферији)
Елэгија (Елэгија)
Ода (Ода)
Флора (Флора)
Миклош Радноти
(Radnóti Miklós): Razglednicák (Разгледнице)
Арон Тамаш

(Tamási Aron): Ördögváltozás Csikban (Промена ђавола у Чику)
Велько Петровић: Салашар
Коста Рацин: Берачи дувана
Прежихов Воранц: Самоникли

Узајамне мађарско-јужнословенске књижевне везе

Ендре Ади у јужнословенској књижевности. Преводи Дежеа Костолањија (Kosztolányi Dezső). Bazzalikom ("Босиљак". Рад Корнела Сентелекија (Szenteleky Kornél) на стварању веза. Улога Ласла Немета (Németh László) и Мирослава Крлеже. (Информативно)

Дела за обраду

Деже Костолањи: Милан Ракић: Љубавна песма
Мирослав Крлежа: Мађарски лирик Андрија Ади
Иво Андрић: Из књиге Ex Ponto (у преводу Корнела Сентелекија)
Ласло Немец:
(Németh László): Hid a Dráván (Мост на Драви)

Мађарска књижевност у Југославији

Михаљ Мајтењи
(Majtényi Mihály): Jakab, a késes (Ножар Јакоб)
Јанош Херцег
(Herceg János): Szülőföldem (Отаџбина)
Приликом анализе предложених књижевних текстова обрадити и појмове из поетике.

Лектира

Жигмонд Мориц
(Móricz Zsigmond): Pillangó (Лептир)
Ервин Шинко
(Sinkó Ervin): Aron szerelme (Аронова љубав) (одломак)
Иво Андрић: На Дрини ћуприја (одломак)

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (15 часова)

Увежбавање форми усменог изражавања научених у претходним разредима.
Извођење и образлагање планова у вези са школским животом.
Обрада теме у вези са струком.
Употреба специфичних средстава говорног стила (јачина гласа, висина тона, мелодија, боја гласа, темпо).

Писмено изражавање

Облици развоја способности писменог изражавања: дописнички извештај и коментар.
Коришћење стручних библиографија. Коришћење речника. Сакупљање података, писање бележака.
Два школска писмена задатка (један час за израду, два часа за исправку).

III разред

(2 часа недељно, 60 часова годишње)

Оперативни задаци:

- читање и обрада дела мађарске, југословенске и светске књижевности, утврђених у наставном плану,
- проширење круга појмова из теорије књижевности приликом обраде књижевних дела утврђених у наставном плану,
- самостално тумачење и оцењивање књижевних дела,
- упознавање са синтаксом мађарског језика,
- развијање способности ученика у вези са језичким садржајима,
- самостално коришћење одређених форми изражавања од стране ученика,
- самостално коришћење разних извора информација од стране ученика,
- систематизовање садржаја из наставних планова обрађених ранијих година.

ЈЕЗИК (20 часова)

Понављање језичких садржаја научених у претходним разредима.

Синтакса

Сложена реченица. Појам и врсте независних и зависних реченица. Ред реченица у сложеној реченици. Везници. Прилози-речце и везници. Вишеструко сложене реченице. Цитат.

Правопис

Правописне вежбе у вези са сложеним реченицама. Правопис скраћеница које садрже више од једног слова поједине речи. Додавање наставака страним речима. Коришћење правописног речника.

Стилистика

Систематизовање и понављање научених садржаја из стилистике. Оцењивање стилске вредности сложених реченица приликом обраде књижевних текстова.

КЊИЖЕВНОСТ (30 часова)

Модерна књижевност данас

Основне карактеристике и представници модерне књижевности (Информативно)
Хемингвеј: Старац и море
Ласло Немец
(Németh László): Gyász (Жалост) – одломак
Ђула Иљеш
(Illyés Gyula): Puszták népe (Народ пустара) – одломак
Тибор Дери
(Déry Tibor): Szerelem (Љубав)
Шандор Бепеш
(Weöres Sándor): Meditáció (Медитација)
Доб и танц (Добош и игра)
Геза Отлик
(Otlík Géza): Iskola a határon (Интернат на граници) (одломак)
Јанош Пилински
(Pilinszky János): Harbach 44 (Харбах, 44)
Ференц Јухас
(Juhász Ferenc): A virágok hatalma (Власт цвећа)
Ласло Нађ
(Nagy László): Himnusz minden idoben (Химна за сва времена)
Петер Надаш
(Nádas Péter): Családi kép, lila alkkonyatban (Породична слика љубичастом сумраку)
Андраш Шите
(Sütő András): Anyám könnyű álmot ígért (Мајка ми је обећала леп снове) – одломак
Весна Парун: Ти која имаш невиније руке (у оригиналу и преводу)
Данило Киш: Енциклопедија мртвих (одломак)
Александар Тишма: Књига о Бламу (одломак)

Узајамне мађарско-јужнословенске књижевне везе

Књижевни преводилац Золтан Чука (Csuka Zoltán). Преводиоц Адија на српски језик. Књижевни преводилац Данило Киш. Књижевни преводиоци за мађарски језик у Југославији. (Информативно)

Дела за обраду

Ђула Иљеш
(Illyés Gyula): A Tömegsír előszava (Предговор Јами)
Данило Киш: A modern magyar költészetéről (О модерној мађарској поезији)
Милош Црњански: Стражилово (у преводу Кароља Ача) (A Károly)

Књижевност Мађара у Југославији после рата

Писци, књижевне амбиције, часописи (информативно).

Кароль Ач
(Acs Károly): Őnarckép félhomályban (Аутопортрет у полутами)
Ференц Фехер
(Fehér Ferenc): Szentelekы (Сентелеки)
Нандор Гион
(Gion Nándor): Engem nem úgy hívnak (Ja се не зовем тако)
(Domonkos István): Kormányeltörésben

Лектира

Г. Г. Маркез: Сто година самоће
Избор из модерне лирике (мађарске, јужнословенске, светске).
Ференц Јухас
(Juhás Ferenc): Тéкозлó орсзáг (Земља која пуно троши)
Књижевна дела народности које живе у СР Србији (информативно).
Паралелно са предложеним књижевним делима обрадити појмове из поезије.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (10 часова)

Усмено изражавање:

Компоновање разних говорних израза (форми) у вези са претпостављеним друштвеним активностима ученика и у вези са струком помоћу знања из састављања текстова.
Пригодни говор приликом дана школе и разних других свечаности.

Писмено изражавање

Писмено обликовање задатака датих код усменог изражавања.
Два школска писмена задатка (један час за израду, два часа за исправку).

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

(III. szakképesítési fokozat – 3+2+2)

Céljai és feladatai:

- hogy a tanulók lingvisztikai tudást szerezzenek;
- hogy nyelvi jelenségeket megismerjék és alkalmazni tudják;
- hogy a tanulók kifejezőképességét fejlessze;
- hogy a nyelvi jelenségekről és a helyesírásról szerzett elméleti tudásukat gyakorlatban alkalmazzák;
- hogy a tanulók más nyelvekkel szemben a nyelvi tolerancia szellemében viselkedjenek;
- hogy megismerjék az irodalmi alkotásokat;
- hogy irodalmi műveltségüket a magyar-, a délszláv – és a világ- irodalom legjobb alkotásainak megismerésével fejlesszék;
- hogy irodalmi ízlésük kialakuljon és rendszeres olvasókká váljanak;
- hogy az irodalommal szemben a tanulók bíráló szemléletet tanúsítsanak;
- hogy önállóan is megértsék, átéljék, elmondják és értékeljék az elvlasott irodalmi alkotásokat;
- hogy a művészi alkotások megértéséhez szükséges elméletet, irodalomtörténetet megismerjék, megtanulják;
- hogy a tanulók a szakirodalmat és egyéb forrásmunkákat használni tudják;
- hogy a tanulók látóköre bővüljön;
- hogy az irodalmi alkotásokkal szemben bíráló és egyéni véleményt alkossanak;
- hogy tudományos világnézetet alakítson ki a tanulóknak;
- hogy szóban és írásban helyesen fejezzék ki magukat;
- hogy a tanulók önállóan fejlesszék a beszéd-, az írás – és olvasáskészségeket, és a művelt párbeszédet;
- hogy a tanulók gondolatainak kifejezésére különféle beszéd- szituációknak rendelkezzen megfelelő nyelvi- és stílusesszözökökkel;
- hogy haladószellemű emberséges tanulókat neveljünk, akik jugoszláviai és világközűsségi szinten megismerik, tiszteltetben tartják és őrzik a művelési és művészi értékeket, a civilizáció vívmányait és az anyagi javakat.

Részfeladatok:

- olvassák el és dolgozzék fel a tanterv által meghatározott magyar, jugoszláv és világirodalmi alkotásokat;
- ismerjék meg tanulóink a tanterv által előírt magyar, jugoszláv és világirodalom leglényegesebb jellegzetességeit;
- bővítsék ki az elsajátított irodalomelméleti fogalmakat és ismerjenek meg újakat a tanterv által meghatározott megfelelő irodalmi alkotások feldolgozása közben;
- bővítsék a tanulók irodalomvizsgálati módszereivel kapcsolatos ismereteiket és a lírai, epikai és drámai műveket önállóan olvassák, elemezzék és értékeljék
- ismerjék meg a magyar nyelv morfológiai rendszerét és a mondattan egy részét;
- gyakorolják be a szóbeli és írásbeli közlés meghatározott formáit és fajtáit;
- tudják a tanulók a különböző ismeretszerzési forrásokat önállóan használni az oktatásban és az otthoni munkában;
- fejlessze a tanulók kritikai gondolkodásmódját, alkotóképességét és pozitív erkölcsi sajátosságait.

NYELVTAN (20 óra)

Mondattan

A mondat és mondatfajta. A mondat részei. Az alany és az állítmány egyeztetése. A szintagmák. A szórend. A mondat hangsúlya. A mondatok stilisztikai értéke szépirodalmi szövegekben.

Tartamsarkutás.

A szavak jelentésével és a mondatokkal kapcsolatos nyelvművelő olvasmányok.

Szótan

Szófajtan: A magyar nyelv szótani rendszere. A szófajok. Az egyes szófajok szerepe a mondatban.

Szóképzéstan: A szóképzés nagysága. A névszók, az ígék és az egyéb szófajok stilisztikai értéke (irodalmi szövegeken szemléltetve). Vonzatok.

Jelentéstan: A szó hangalakja, jelentése és hangulata. Hangutánzás és hangulatfestés. Egy – és többjelentésű szavak. Szinonimák. Antónimák.

Alaktan: Aszóelemek.

Szóalkotástan: Szóösszetétel, szóképzés, a szóalkotás egyéb formái. Nyelvművelő olvasmányok a mondattannal és a szótannal kapcsolatban.

Helyesírás

A mondattannal és a szótannal kapcsolatos helyesírási gyakorlatok.

Stilisztika

Stílusrétegek. A mai közéleti beszéd különösképpen a többnyelvű beszédkörnyezetből eredő nyelvi elferdülés elemzése, kiküszöbölése. Az ifjúság nuelve.

IRODALOM (35 óra)

A modernizmus

A századforduló irodalmi irányai: szimbolizmus, naturalizmus, impresionizmus, szecesszió. (Tájékoztató jellegűen)

Művek

Charles Baudelaire: Az albatrosz
Tömörkény István: Megy a hajó lefelé
Ady Endre: Új vizeken járok, Léda a hajón, Mag hó alatt, Őrizem a szeméket
Babits Mihály: Ősz és tavasz között
Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai (részlet)
Móricz Zsigmond: Barabárok
Tóth Árpád: Lélektől lélekig

Juhász Gyula: Tápai lagzi
Бранислав Нушић: А међбодлогулт (részlet)
Алекса шантић: Карácsonyest (eredetiben és fordításban)

Modernizmus és avantgárd a két világháború között

Tájékoztató a kor irányzatairól.

Művek

Kassák Lajos: Mesteremberek
József Attila: A város peremén, Elégia, Óda, Flóra
Randóti Miklós: Razglednicák
Tamási Áron: Ördögvaltozás Cakban
Велько Петровић: Szállási ember
Коста Рацин: Dohányzedők
Прежихов Воранц: Vadócok

Magyar – délszláv irodalmi kapcsolatok

Ady Endre a délszláv irodalomban. Kosztolányi Dezső fordításai.
A Bazsolikom. Szenteleky Kornél kapcsolatteremtő munkája. Németh László és Miroslav Krleža szerepe. (Tájékoztató.)

Művek

Kosztolányi Dezső: Милан Ракић: Szerelmes vers
Мирослав Крлежа: Ady Endre, a magyar lírikus
Иво Андрић: Az Ex Ponto című kötetből (fordította Szenteleky Kornél)
Мémeth Ласзлó: Híd a Dráván

Jugoszláviai magyar irodalom

Majtényi Mihály: Jakab, a kések
Herceg János: Szülőföldem
A javasolt irodalmi szövegek elemzésekor feldolgozni a poétikai fogalmakat.

Olvasmányok

Móricz Zsigmond: Pillangó
Sinkó Ervin: Aron szerelme (részletek)
Иво Андрић: Híd a Drínán (részletek)

KIFEJEZŐKÉPESSÉG FEJLESZTÉSE (15 óra)

Az előző osztályban tanult szóbeli közlésformák begyakorlása.
Az iskolai élettel kapcsolatos tervek előadása, indoklása.
A szakmával kapcsolatos téma feldolgozása.
A beszédstílus sajátos eszközeinek (hangere, hangmagasság, dallam, hangszín, tempó) alkalmazása.

Írásbeli közlés

Az írásbeli készségfejlesztés formái: tudósítás és beszámoló.
Szakbibliográfiák használata. Szótárak használata. Ismeretgyűjtés, jegyzetelés.
Két iskolai folgozat írása (egy tanítási órán íratjuk, és két órát tervezünk a javításra).

III. osztály

(heti óraszám 2, évi óraszám 60)

Részfeladatok:

- a tanterv által meghatározott magyar, jugoszláv és világirodalmi alkotások elolvasása és feldolgozása
- az irodalomelméleti fogalmak: bővítése a tanterv által meghatározott irodalmi alkotások feldolgozásakor;
- az irodalmi alkotások önálló értelmezése és értékelése;
- ismerjék meg a magyar nyelv mondattanát;
- fejlesszük a tanulók készségeit a nyelvi anyaggal kapcsolatban;
- hogy önállóan alkalmazzák a meghatározott szóbeli és írásbeli közlésformákat a tanulók;
- hogy a különböző ismeretszerző farrásokat önállóan felhasználják;
- hogy rendszerezzük az előző években feldolgozott tantervi anyagot.

NYELVTAN (20 óra)

Az előző években tanult nyelvi anyag ismétlése.

Mondattan

Az összetett mondat: A mellérendelő és alárendelő összetett mondatok fogalma és fajtái. A tomondatok rendje. Kötőszók. Utaló szók és kötőszók. A többszörösen összetett mondat. Az idézet.

Helyesírás

Az összetett mondatokkal kapcsolatos helyesírási gyakorlatok. A mozaik kaszavak helyesírása. Az idegen nevek toldalékolása. Helyesírási szótár használata.

Stilisztika

A tanult stilisztikai anyag rendszerezése, ismétlése. Az összetett mondatok stílusértékének felismerése irodalmi szövegek feldolgozásakor.

IRODALOM (30 óra)

A modern irodalom ma

A modern irodalom alapvető jellegzetességei és képviselői. (Tájékoztató.)
Hemmingway: Az öreg halász és a tenger
Németh László: Gyász (részlet)
Illyés Gyula: Puszták népe (részlet)
Déry Tibor: Szerelmem
Weöres Sándor: Meditáció, Dob és tánc
Ottlik Géza: Iskola a határon (részlet)
Pilinszky János: Harbach
Juhász Ferenc: A virágok hatalma
Nagy László: Himnusz minden időben
Nádas Péter: Családi kép, lila alkonyatban
Sütő András: Anyán könnyű álmot ígért (részlet)
Вечна Фларун: Те, ki ártatlanabb kézzel nyúlsz utána (eredetiben és fordításban)
Данило Киш: Hőltak enciklopédiája (részlet)
Александар Тиниша: Blahm könyre (részlet)

Magyar – délszláv irodalmi kapcsolatok

Csuka Zoltán, a műfordító. A szerb Ady fordítók. Danilo Kiš, a műfordító. Jugoszláviai magyar fordítók. (Tájékoztató)

Művek

Illyés Gyula: A Tömegsír előszava
Данило Киш: A modern magyar költészetéről
Милош Црнјански: Stražilovo (Acs Károly fordítása)
A háború utáni jugoszláviai magyar irodalom. Írók, törekvések, folyóiratok. (Tájékoztató jellegűen.)

Művek

Acs Károly: Önarckép félhomályban
Fehér Ferenc: Szenteleky
Gion Nándor: Engem nens úgy hívnak (részlet)
Domonkos István: Kormányeltörésben

Olvasmányok

G.G. Marguez: Száz év magány
Válogatás a modern lírából (magyar-, délszláv- és világirodalom)
Juhász Ferenc: Tékozló ország
A Szerb SZK-ban élő nemzetségek irodalmi alkotásai (tájékoztató).
A javasolt irodalmi művekkel párhuzamosan feldolgozni a poétikai fogalmakat.

KIFEJEZŐKÉPESSÉG FEJLESZTÉSE (10 óra)

Szóbeli közlés:

A tanulók várható társadalmi feladataival, a szakmával kapcsolatos szóbeli közlésfajták szerkesztése a szövegalkotás ismereteinek alkalmazásával

Ирасбелн кѡлелс

А сзѡбелн кѡлелсбен фелтунтететт феладоток ирасбелн кѡлелсе.
Кет иколал долгозат ираса (егу танфасл иран фратјук, ес кет ират тервезунк а јавфасра).

МАЃАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

(IV степен стручне спреме)

Цилс и задаци

Настава мађарског језика и књижевности има следеће цилеве и задатке:

- уводи ученике у проучавање језика као система;
- упознаје ученике са социо-лингвистичким и лингвистичким знањима;
- тумачи језичке појаве на основу историје језика;
- развија изражајне способности ученика;
- оспособљава ученике да теоријска знања о језичким појавама и правописним нормама успешно примењују у пракси;
- васпитава у духу језичке толеранције према језицима других;
- упознаје ученике са књижевним вредностима;
- развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим делима културне баштине;
- усавршава литерарну рецензију, развија књижевни укус и ствара трајне читалачке навике;
- упућује ученике на анализу и критички однос према књижевности и оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумевање, интерпретирање и вредновање књижевно-уметничких дела;
- обезбеђује знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумевања и успешнијег проучавања уметничких текстова;
- оспособљава ученике да се служе стручном литературом и другим изворима сазнања;
- подстиче ученике на лично мишљење и оригинална гледишта;
- изграђује научни поглед на свет;
- развија културу усменог и писменог изражавања;
- подстиче ученике на усавршавање говорења, писања и читања, као и на неговање културе дијалога;
- оспособљава ученике да се успешно служе разним облицима казивања и одговарајућим стиливима у различитим говорним ситуацијама;
- оспособљава ученике да доживљавају естетско и да подстиче потребу за тим, да поштује језичке и културне традиције, васпитава интелектуално здраву, радно способну генерацију, која је способна за развијање материјалних добара, вредновање гековина цивилизације и има васпитну улогу у продубљивању осећаја да је потребан општи хуманистички напредак.

II разред

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

Оперативни задаци

- читање и обрада предвиђених дела из националне, југословенске и светске књижевности;
- упознавање особености мађарске, југословенске и светске књижевности;
- проширивање савладаних и усвајање нових књижевноисторијских појмова (на одговарајућим делима из програма за овај разред);
- проширивање сазнања о методама проучавања књижевности и оспособљавање ученика за самостално анализирање и вредновање ирских, епских и драмских дела;
- упознавање морфолошког система мађарског књижевног језика; увежбавање одређених облика усменог и писменог изражавања;
- оспособљавање ученика за самостално коришћење разних изора сазнања у настави и ван ње;
- систематско развијање критичног мишљења, креативних способности и позитивних моралних својстава ученика.

Врсте речи

Морфолошки систем мађарског језика.

Глаголи

Обнављање знања о глаголским временима и глаголским начинима. Глаголски облици (активни, каузативни, повратни, пасивни, глаголи потенцијалне радње, стања, збивања (ható igeforma), прелазни и непрелазни глаголи. Конјугација глагола који се завршавају на "ik". Субјекатска и објекатска конјугација.

Именице

Заједничке и властите именице. Инфинитив. Стилистичке вредности именица.

Грађење речи

Грађење глагола и именских речи од глагола и од именских речи. Сложенице. Напоредне и одредбене сложенице. Могућности обогаћивања лексики на основу грађења изведених речи и сложеница. Остале могућности за развој лексики. Стилистичка вредност грађења речи.

Разлике и истоветности у правилима грађења речи из лексики мађарског језика и нематерњег језика евентуално разлике и сличности морфолошких правила изборног страног језика.

Придеви

Препознавање стилистичке вредности придева и њихова употреба. Глаголски придеви.

Бројеви

Основни број, разломачки број, редни број.

Заменице

Препознавање стилистичке вредности заменице у контексту.

Остале врсте речи

Вежбе за понављање, односно употребу код следећих врста: члан, постпозиције, прилози, глаголски придеви, везници, узвици, речце, глаголски предзнаци, префикси.

Графо-фонетска представа и значење

Значење реченице и значење речи. Груписање речи по графо-фонетској представи и односима у значењу.

Синонимија у реченици и у речи. Magyar Szinonimaszótár (Мађарски речник синонима).

Стилистика

Стилистичке вредности творбе речи приликом састављања текста (у контексту).

Састављање текста

Повећање фонда синонима и њихова употреба. Примењивање синонима у књижевним врстама које су и раније увежбаване и у вежбама. Увежбавање устаљених синтагми, рекција и фразеологије.

ПРАВОПИС

Афирмација основних начела мађарског правописа у обрађеној језичкој материји, с посебним освртом на писање (правопис) географских имена. Писање јужнословенских имена.

Коришћење публикација Михалја др Агаштона Dr. Agoston Mihály: Helyesírásunk hitelért). За потврду нашег правописа и Писање географских имена (A Földrajzi nevek írásmódja). Коришћење Мађарског речника синонима.

1. Класицизам и просвећеност

Поетика класицизма. Француска класицистична драма: Немачки класицизам.

Друштвена подлога, поглед на свет француске просвећености. Енциклопедисти. Просвећеност у Немачкој (информативно).

Дела за обраду

Молијер: Тантиљ (Предговор и одломак)
Валтер: Кандид

2. Књижевност мађарске просвећености

Карактеристике епохе и покрета, периодизација. Односи у култури (књижевни живот, реформа језика, наука, позориште, штампа, институције, образовање). Класицизам, сентиментализам.

Дела за обраду

Берђ Бешенџи (Bessenyei György): A filozófus (Филозоф)
Јанош Бањањи (Batsányi János): A franciaországi változásokra (Промене у Француској)
Ференц Казинци (Károlyi F.): Fogságom naplója: (Моја робија) епиграме
Михаљ Витез Чоконaji (Csokonai Vitéz Mihály): A tihanyi Ekhóhoz (Еху у Тихању), A reményfez (Нади), Dorottya (Дорођа)

3. Романтизам

Појам, настанак, фазе развоја, уметничке карактеристике романтизма. Енглески, француски и руски романтизам. (Информативно).

Дела за обраду

Бајрон: Чајлд Харолд (одломак) Пушкин: Евгеније Оњегин (Татјанино писмо Оњегину)
Едгар Алан По:

Романтизам у мађарској и југословенској књижевности

Карактеристике и периодизација епохе и покрета. Критички осврт на дело Данијела Бержњија (Berzsenyi Dániel), и Ференца Келчеја (Kölcsy). Односи у култури (књижевни живот, неформа језика, штампа, позориште, институције, издавање књига, образовање, музика, ликовна уметност-информативно).

Дела за обраду

Данијел Бержњи (Berzsenyi Dániel): A közelítő tél (Зима која се приближава) Levéltörődék barátához (Незавршено писмо мојој пријатељици)

Жожеф Катона (Katona József): Bánk bán (Бан Банк)
Михаљ Верешмартти (Vörösmarty Mihály): Késő vágy (Касна жеља), Abárd (Маштање), Előszó (Предговор) Шандор Петефи (Petöfi Sándor): Szeptember végén (Крајем септембра) Az én torkom álló malom (Моје грло је сушни млин)

Соконaji (Чоконaji) A puszta télen (Пустара у зиму) A négyökrös szekér (На волујским колима) Dalaim (Моје Песме) Egy gondolat bánt engemet (Једна мисо мир ми одузима)

Лазз Костић: Santa Maria della Salute (у оригиналу и преводу)
Јован Јовановић Змај: Булић и увечи (одломци у оригиналу и преводу)

4. Реализам

Појам и условљеност реализма у историји књижевности. Његов повратни утицај на романтизам. Француски и руски реализам.

Дела за обраду

Оноре де Балзак: Чича Горио (одломак)
Гистав Флобер: Госпођа Бовари (одломак)

Мађарска и јужнословенска књижевност у другом делу XIX века

Политичке, друштвене и уметничке карактеристике друге половине века. Односи у култури. (Информативно).

Јанош Аран (Arany János): V. László (Јадислав В.) Évek, ti méj jövendő évek (Године, године наилазеће) Összel (У јесен), Családi kö (Породица)

Имре Мадач (Madach Imre): Az ember tragédiája (Човекова трагедија) (одломак)

Мор Јокаи (Jókai Mór): Az arany ember (Златни човек) (одломак)

Јаков Игњатовић: Вечити младожења (одломак)

Симо Матавуљ: Поварета

Милован Глишић: Глава шећера

Калман Мисат (Mikszáth Kálmán). Tímár Zsófi özvegysége (Удо виштво Жофије Тимар) A gavallérok (Кавалери) (одломак)

6. Узајамне мађарско-јужнословенске књижевне везе

Појаве у раздобљу просвећености. Мађарски преводиоци српск поезије.

"Szerbusz manier". Дело Жожефа Секача (Székács József munkássága) Михаило Витковић (Vitkovics Mihály), двојезични песник (Информативно).

Дела за обраду

Писмо Ференца Казинција Лукијану Мушицком (Kazinczy Feren levele Lukijan Mušickihez)

Михаљ Верешмартти (Vörösmarty Mihály): Земаљска небеса (Föld menny)

Јован Јовановић Змај као преводиоц.

Јаков Игњатовић. Мађарска казалишна дела на српским позорницама. Круг књижевних преводилаца Бачке A bácskai műfordító kör).

Дела за обраду

Змајево писмо Јаношу Арану.

Јаков Игњатовић: Találkozás Petőfivel (Сусрет са Петефијем)

Бранко Радичевић: A leány a kútnál (На студенцу – у превод Јаноша Вајде – Vajda János)

7. Појмови

Приликом анализе предложених књижевних дела треба обрадити и поетске појмове.

8. Лектира

Ј.В. Гете: Патње младог Вертера

Стендал: Црвено и црно

Михаљ Верешмартти (Vörösmarty M.): Csongor és Tünde (Чонгор Тинде)

РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРЕ ИЗРАЖАВАЊА (20 часова)

Усмено изражавање

Ученик треба да буде способан да из аспекта стила оцени реченице текстова различитог садржаја, а своје реченице да коструише правилно и у добром стилу, редом речи који одговарају тежини садржаја разних делова саопштења, осим тога да прави, но употребљава рекције, везнике и речи указивања (упућивања) Поседујући потребан фонд речи треба тачно и у одговарајућем стилу да одабира синониме; оно што има да искаже треба да животи речју а уз целисходну употребу правила говора и средстава фонетичке синтаксе.

Потребно је створити такве говорне ситуације када ученик и вештава о друштвеним и културним збивањима; коментарише спорску такмичења; приказује књиге, филмове; позоришне представе изложбе, итд.

Писмено изражавање

Појам стила у говорењу и писању. Развијање познавања и способности у вези различитих форми изражавања (записник, службено приватно писмо), извештај, информација.

Стилови по тону: емоционални и интелектуални; разговори; административни; публицистички; научни и белетристички; наративни, дејригитивни, аналитички и критички; интимни, дискусииони итд. редослед књига у библиотекама где читалац сам узима жељене књиге. Појам и врста каталога. Ознаке на каталошким картицама. 4 школска писмена задатка (један час за израду а два за исправку).

III разред

(3 часа недељно, 105 часова годишње)

Оперативни задаци

- читање и обрада предвиђених дела из националне, југословенске и светске књижевности;
- упознавање најзначајније карактеристике велике епохе модерне;
- проширивање савладаних и усвајање нових књижевноисторијских појмова (на одговарајућим делима из програма за овај разред);
- оспособљавање ученика за самостално интерпретирање и вредновање књижевних дела;
- упознавање синтактичког система савременог мађарског језика;
- остваривање потпуне самосталности ученика приликом писмог и усменог изражавања у општењу;
- оспособљавање ученика за самостално коришћење различитих извора сазнања у настави и ван ње;

ГРАМАТИКА (30 часова)

Словени реченице

Реченица и реч као јединице говорног језика. Реч као реченица и синтагма са значењем речи. Систематизација врста реченица, њихова редност у комуникацији.

Предикат

Предикат као центар реченице и речи које могу бити предикати. Врсте предиката. Предикатска конструкција речи у реченици.

Субјект

Однос субјекта и предиката у реченици. Правила слагања субјекта и предиката. Субјектска синтагма у реченици.

Објект

Објектска синтагма у реченици.

Адвербијали

Улога адвербијалне синтагме у реченици (врсте, средства изражавања, морфолошке особине). Правилна употреба суфикса наставка и постпозиција -nál, nél (код, од); -ert (за); -a, -be, -ban, -ben у); alatt (испод); előtt (пред, испод); ezelőtt (пре); gyantant (као); helyett место, уместо); miatt (због, кавз.); vegett (због фин.); letere (као нач.); ven (пошто).

Трибути

Атрибутске синтагме. Апозиција. Ред речи у реченици, односи агласка и мелодије. Место упитне речце "е" у реченици.

ПРАВОПИС

Интерпункција. Интерпункција између речи и делова речи. Везивање наставка. Шта треба знати о правилном писању опозиције, и равписне вежбе у вези осталих делова реченице.

Стилистика

Појам стила. Стилски слојеви. Стилски слојеви говорног језика разговорни стил, стил јавног живота и говорнички стил. Слојеви именог стила (научни, службени, публицистички и белетристички стил). Најкарактеристичнија обележја стилова у одређеним текстовима.

Како говорне ситуације одређују стил. шта је то "стилски" и "без гила".

Данашњи јавни говор (анализа деформација насталих услед ашејезичности средине, као и њихово отклањање).

Језик омладине.

Средства музикалности

Симболика гласа у прози и у стилу

Разумевање и анализа текста

Анализа специфичности уметничког стила у одабраном тексту (упоређивање текстова разних писаца имајући у виду јединство језичког и тематског нивоа). Анализа одломака и комплетна анализа.

КЊИЖЕВНОСТ (55 часова)

1. Велика епоха модернизма

Књижевни правци на прелазу столећа: симболизам, натурализам, импресионизам, сецесија. (Информативно)

Дела за обраду

Шарл Бодлер: Албатрос
Артур Рембо: Пијани брод

Писци на прелазу столећа

Gozsdu Elek (Елек Гожду): Ултиматум
Tömörkény István (Иштван Темеркен): Megy a hajó lefelé (Плови брод низводно)
Papp Dániel (Данијел Пап): A zsárkováci tölgyek (Жарковачки храстови)

Писци модернизма

Андре Ади (Ady Endre): Uj vizeken járok (Новим водама газим) A Hortobágy poétája (Песник Хортобаја) Léda a hajon (Леда на броду) Sem utódja..., (Ни предак ни потомак касни) Őrizem a szemedet (Чувам твоје очи)

Михаљ Бабич (Babits Mihály): A lírikus epilógja (Епилог лиричара), Osz és tavasz között (Између јесени и пролећа)

Деже Костолањи (Kosztolányi Dező): A szegény kisgyermek panasza (Жалба сироте деце – одломак)

Була Круди (Krúdi Gyula): Szindbád ősi útja (Јесењи пут Синбада) Жигмонд Мориц (Moricz Zsigmond): Barbárok (Барбари)

Арпад Тот (Tóth Arpád): Esti sugárkoszorú (Вечерњи венац светлости) Lélektilélekig (Од душе до душе) Була Јухас (Juhász Gyula): Tápai lagzi (Тапска свадба)

Геца Чат (Csáth Géza): Szombat este (Суботом увече)

Бранислав Нушић: Покојник (одломак)

Алекса Шантић: Претпразничко вече

Иван Цанкар: Суве крушке

3. Модернизам и авангарда између два рата

Европска књижевност у првим деценијама XX века. Авангарда и њени периоди. Обнављање прозе. Социјална књижевност.

Дела за обраду

Пруст: Трагом изгубљеног времена (одломци)

Ф. Г. Лорка: Жалопјка

Правци: футуризам, експресионизам, дадаизам, надреализам. Народнаштво.

Дела за обраду

Лажош Кашак (Kassák Lajos): Mesteremberek (Мајстори)

Egy fényképem alá (Испод моје фотографије)

Атила Јожеф (József Attila): Tiszta szívvel (Чиста срца); Klárisok (Niz), A város peremén (На периферији), Elégia (Елегија), Oda (Ода), Flóra (Флора) Леринц Сабо (Szabó Lőrinc); Szamárkövis (Чичак), Egy téli bodzabokorhoz (Једној зимској зови), Sípval, hegedűvel (Свиралом и виолином) из "Tűcsökzene" Миклос Радноти (Radnóti Miklós): Tegnap és ma (Јуче и данас), Tajékos ég (Запенушено небо), Eroltett menet (Усиљени марш), Razglednicák (Разгледнице) Арон Тамаси (Tamási Áron). Ördögváltozás Csikban (Промене ђавола у Чикју)

Вељко Петровић: Салашар

Коста Радин: Берачи дувана

Прежиков Норман: Самоникли

4. Мађарско-јужнословенске књижевне везе

Ендре Ади (Ady Endre) у јужнословенским књижевностима. Превод Дежеа Костолањија (Kosztolányi Dezső). Босиљак (Bazsalikom). Дело Корнела Сентелекија (Szenteleky Kornél) на стварању контаката. Улога Ласла Немета (Németh László) и Мирослава Крлеже. (Информативно)

Дела за обраду

Деже Костолањи (Kosztolányi Dezső)
Милан Ракић: Љубавна песма
Мирослав Крлежа: Мађарски литник, Андрија Ади
Иво Андрић: Из књиге Ex Ponto (у преводу Корнела Сентелекија)
Ласло Немец (Németh László): Hid a Drávan (Мост на Драви)

5. Мађарска књижевност у Југославији

Карактеристике, главни представници, часопис мађарске књижевности у Југославији између два рата. (Информативно)

Дела за обраду

Сентелеки Корнел (Szenteleky Kornél): Bácskai éjjel (Ноћ у Бачки)
Карољ Сирмаи (Szirmai Károly): Veszteglő vonatok a sötétben (Возачи у тами)
Михал Мајтењи (Majtényi Mihály): Jakob, a késes (Ножар Јакоб)
Јанош Херцег (Herceg János): Szülőföldem (Отаџбина)
6. Приликом анализе предложених књижевних текстова обрадити и појмове из поезије.

7. Лектира

Жигмонд Мориц (Móricz Zsigmond): Pillangó (Лептир)
Деже Костолањи (Kosztolányi Dezső): Pacsirta (Шева)
Ервин Шинко (Sinkó Ervin): Aron szerelme (Аронова љубав)
Иво Андрић: На Дрини ћуприја

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20 часова)

Усмено изражавање

Увежбавање форми усмереног изражавања научених у претходним разредима. Говорење, казивање, рецитовање напамет научених књижевноуметничких текстова (поезије, прозе). Даље увежбавање рецитовања.

Изношење и образлагање планова у вези са школским животом. Одбрана сопствених ставова, побијање супротног мишљења. Оцењивање, карактеризирање, објашњење резултата и решења. Репортажа. Комуникације јавног живота (примедба, реферат, предавање), уређивање и казивање према друштвеном положају.

Употреба специфичних средстава говорног стила (јачина гласа, висина тона, мелодија, боја гласа, темпо).

Писмено изражавање

Облици развоја способности писменог изражавања:

- дописнички извештај;
- коментар;
- реферат.

Употреба "шифрираних спискова лектире, предложених библиографија, стручних библиографија. Сакупљање података, писање бележака.

4 школска писмена задатка (један час за израду, два часа за исправку).

IV разред

(3 часа недељно, 90 часова годишње)

Оперативни задаци

- читање и обрада предвиђених дела из националне, југословенске и светске књижевности;
- проширивање и систематизовање књижевноисторијских појмова те и знања ученика о развоју и особеностима књижевне уметности (на делима предвиђеним овим програмом);

- максимално могуће осамостаљивање ученика у читању, интерпретирању и вредновању књижевноуметничких дела;
- упознавање битних одлика развоја мађарског језика, као основна знања о анализи текстова.

ГРАМАТИКА (20 часова)

Проширене реченице

Појам и врста напоредних сложених реченица. Систем прости реченица у сложеној реченици.

Зависне реченице. Разликовање реченица: главна и споредна реченице, упутне речи и зависни везници. Врсте зависних реченица. Систем прости реченица у сложеној реченици. Убачена прост реченица. Вишеструка сложена реченица. Граматичка представа цитирања.

Стилска вредност сложених реченица у Контексту.

Правопис

Правописна правила за убацивање реченице. Правописна правила скраћеница сачињена од почетних слова (betűszó) и које садрже више слова појединих речи (szóösszevonás). Додаци и наставци страна имена и називе. Правописне вежбе у вези сложених реченица.

Анализа текстова

Комплексна, језичко-стилистика анализа књижевних делатности из XX века, углавном књижевних дела данашњице широким дијапазоном књижевних врста.

Историја језика

Угро-фински карактер мађарског језика. Сродност са угро-финском језичком групом. Разлози и ток језичких промена.

Систем мађарског језика, промене у фонетици и фонду речи.

Формирање књижевног и говорног језика.

Обнова језика (значајније фазе).

Карактеристике говорног језика (утицај средства, јавног информисања посебно на говорни језик).

Историјско-етимолошки речник мађарског језика.

КЊИЖЕВНОСТ (50 часова)

Модерна књижевност

Основне карактеристике и представници модерне књижевности

Дела за обраду

Франц Кафка: Процес (одломак)
Албер Каму (Camus): Странац (одломак)
Самуел Бекет (Beckett): Чекајући Годоа
Хемингвеј (Hemingway): Старац и море

Савремена књижевност

Главне карактеристике књижевности данашњице. Период послерата. Нова настојања у протеклих тридесет година. Модерна и постмодерна. (Информативно)

Дела за обраду

Ласло Немец (Németh László): Жалост (Gyász) (одломак)
Ђула Ђилес (Jilyes Gyula): Елегича (Elégia)
Nem menekülhetsz (Не можеш побегнати)
Тибор Дери (Dery Tibor): Szerelmem (Љубав)
Шандор Вереш (Weöres Sándor): Méditáció (Медитација)
Dob és tánc (Добош и игра)
Геза Отлик (Ottlik Géza): Iskola a határon (Интернат на граници) (одломак)
Миклош Месел (Mészöly Miklós): Jelentés öt égről (Извештај пет мишева)
Јанош Пилински (Pilinszky János): Miféle földalatti harc (Какав подземни рат), Harbach, 44

Ференц Јухас (Juhász Ferenc): A virágok hatalma (Власт цвећа) Fü-stország (Земља дима)

Ласло Нађ (Nagy László): Himnusz minden időben (Химна за сва времена)

Иван Манди (Mándy Iván): Konyhafal (Кухињски зид)

Петер Надаш (Nádas Péter): Egy nehéz nap éjszakája (Hoh једног тешког дана)

Андраш Шите (Sütő András): Anyám könnyű álmot ígért (Мајка ми обећава лак сан – одломак)

Весна Парун: Ти, која имаш невиније руке

Данило Киш: Енциклопедија мртвих (одломак)

Александар Тишма: Књига о Бламу (одломак)

Мађарско-Југословенске књижевне везе

Золтан Чука (Csuka Zoltan) књижевни преводилац. Преводиоци Адија (Adu) на српски језик. Данило Киш, као књижевни преводилац. Књижевни преводиоци на мађарски језик у Југославији. (Информативно).

Дела за обраду

Ђула Иљеш (Illyés Gyula): A Tömegsír előszava (Предговор Јаме)

Данило Киш: A modern magyar költészetéről (О модерној мађарској поезији)

Милош Црњански: Стражилово (превод Кароља Ача – Acs Károly)

Књижевност југословенских Мађара после рата

Писци, књижевничке амбиције и часописи. (Информативно).

Дела за обраду

Карољ Ач (Acs Károly): Őnarckép félhomályban (Аутопортрет у полутами)

Ференц Фехер (Fehér Ferenc): Szentelek (Сентелеки)

Нандор Гион (Gion Nándor): Engem nem úgy hívnak (Ја се не зovem гако)

Иштван Домонкош (Domonkos Istvan): Kormányeltörésben

Лектира

Г. Гарсија Маркес (G. Garcia Marquez): Сто година самоће

Ј. В. Гете (Goethe): Фауст

Избор из савремене лире (мађарска, јужнословенска и светска)

Ференц Јухас (Juhász Ferenc): Tékozló ország (Блудна земља)

Петер Естерхази (Eszterházy Péter): Fügő (Недовршена...)

Књижевна дела народности који живе у Србији. (Информативно).

Паралелно са предложеним књижевним делима треба обрадити и ојмове из поезике.

КУЛТУРА ИЗРАЖАВАЊА (20)

Јсмено изражавање

Јавна дискусија помоћу унапред припремљеног концепта и импровизирана дискусија. Свечани говор поводом прославе дана школе и рутих свечаности. Говор приликом отварања школских изложби проштајни говор приликом завршетка школске године, итд.

Исмено изражавање

Сређивање белешки. Процес растављања писаног дела. Употреба цитата, фуснота и позивање на што. Припрема ученика на израду ипломског рада.

Четири писмена задатка (један час за израду, два за исправку).

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

(szakközépiskolák IV. fokozatára)

Циљ и задатци

A magyar nyelv és irodalom tanításának a célja és feladata, hogy:
– bevezesse a tanulókat a nyelvi rendszer tanulmányozásába;

- a szociolingvisztikát és a nyelvészetet megismerjék mint tudományt;
- a nyelvi jelenségeket ismerthesse a nyelvtörténet alapján;
- fejlessze a tanulók kifejezőképességét;
- a nyelvi tényekről és a helyesírásról szerzett elméleti tudásukat alkalmazni tudják a gyakorlatban;
- hogy mások nyelvét tisztelje és becsülje;
- megismertesse az irodalmi értékeket;
- a legjobb irodalmi alkotásokon keresztül fejlessze a tanulók tudását és emberséges érzésvilágát;
- tökéletesítse és fejlessze az irodalmi értékek felismerését és szoktassa rá a tanulókat a könyv szeretetére;
- bevezesse a tanulókat az irodalmi alkotások elemzésébe;
- felkészítse a tanulókat az önálló olvasásra, az elolvasott anyag átélésére, megértésére, előadására és értékelésére;
- biztosítsa az irodalomelméleti és irodalomtörténeti ismereteket, hogy a művészi szövegeket megérthesse és tanulmányozhassa a tanuló;
- felkészítse a tanulókat a szakirodalom és egyéb forrásművek használatára;
- serkentse a tanulókat az egyéni állásfoglalás és vélemény-nyilvánítás igényére;
- tudományos világnézetet alakítson ki;
- a beszéd – és íráskultúrát fejlessze;
- serkentse a tanulókat beszéd-, írás – és olvasáskészségük önálló fejlesztésére, valamint a kulturális párbeszédre;
- felkészítse a tanulókat arra, hogy különböző beszédhelyzetekben stílusosan fejezzék ki magukat;
- a művészi értékeket felismerjék és igényeljék a tanuló, a nyelvi és művelődési hagyományokat becsüljék, ép, munkabíró nemzedékké neveljék őket, akik az anyagi javakat tovább fejlesztik, a civilizáció vívmányait értékelik és nevelő hatással érik el az általános emberséges fejlődés érzésének elmélyítését.

II. osztály

(heti 3 óra, évi 105 óra)

Részfeladatok:

- olvassák el és dolgozzák fel a tanterv által meghatározott magyar, jugoszláv és világirodalmi alkotásokat;
- ismerjék meg tanulóink a tanterv által előírt magyar, jugoszláv és világirodalom leglényegesebb jellegzetességeit;
- bővítsük az elsajátított irodalomelméleti fogalmakata és sajátítsanak el újakat a tanterv által meghatározott megfelelő irodalmi alkotások feldolgozása keretében;
- bővítsük tovább a tanuló irodalomvizsgálati módszereivel kapcsolatos ismereteit;
- bővítsük és rendszerezzük a tanuló (a tanterv nyelvi anyagával kapcsolatos) ismeretei és készségeit;
- gyakorolják be a szóbeli és írásbeli közlés meghatározott formáit és fajtáit;
- a különböző ismeretszerzési források önálló felhasználása az oktatásban és az otthoni munkában;
- fejlessze rendszeresen a tanuló kritikai gondolkodásmódját, alkotóképességét és pozitív erkölcsi sajátosságait.

NYELVTAN (25 óra)

Szófajok

A magyar nyelv szófaji rendszere.

Ige

Az igeidők és az igemódok felelevenítése. Az igeek fajtái (cselekvő, műveltető, visszaható és szenvedő; a ható igeforma; tárgyias és tárgyatlan ige). Igeragozás. Az ige stilisztikai értéke.

Főnév

Köznév, tulajdonnév. Főnévi igenév. A főnév stilisztikai értékei.

Szóképzés

Ige- és névszóképzés igéből és névszóból. Szóösszetétel. A mellé – és alárendelő szó szerkezetek. A szókincsfejlesztés lehetőségei a szóképzés és az összetételek alapján. A szókincsfejlesztés egyéb lehetőségei. A szóképzé stilisztikai értékei.

A magyar nyelv és a nemanyanyelv esetleg a választott idegen nyelv szó szerkezeti szabályainak eltérései és azonosságai.

Melléknév

A melléknév stilisztikai értékének felismerése és alkalmazása. A melléknévi igenevek.

Számnév

A tö-, tört- és sorszámnév. Határozatlan számnév.

Névmás

A névmások stilisztikai értékének felismerése a szövegkörnyezetben.

Egyéb szófajok

Ismétlő – alkalmazó gyakorlatok a következő tárgykörökből: a névelő, a névtő, a határozószók, a határozói igenév, a kötőszók, az indulatszók, a módosítószók és az igekötők.

A hangalak és jelentés

Mondatjelentés és szójelentés. A szavak csoportosítása a hangalak és a jelentésviszonyok szerint. Rokonsértelműség a mondatban és a szavakban. A Magyar szinonimasztár.

Stilisztika

A szókézés stilisztikai értékei a szövegalkotáskor, szövegkörnyezetben.

Szövegalkotás

Rokonsértelmű szavak gyűjtése és alkalmazása. A szinonimák alkalmazása az eddig is gyakorolt műfajokban, továbbá a jellemzésben és minősítésben. Az állandó szókapcsolatok, vonzatok és a frazeológia alkalmazása.

HELYESÍRÁS

A magyar helyesírás alapelveinek érvényesítése a feldolgozott nyelvi anyagban, különös tekintettel a földrajzi nevek helyesírására. A délszláv nevek írásmódja.

Dr. Ágoston Mihály: Helyesírásunk hitelért és a földrajzi nevek írásmódja című kiadványok használata. A Magyar szinonima szótár használata.

IRODALOM (60 óra)

1. A klasszicizmus és felvilágosodás

A klasszicizmus poétikája. A francia klasszicista dráma. A német klasszicizmus.

A Francia felvilágosodás társadalmi háttéré, világképe. Az enciklopédisták. A német felvilágosodás (tájékoztató).

Művek

Moliér: Tartuffe (Előszó és részlet)
Voltaire: Candide

A magyar felvilágosodás irodalma

A kor és az irányzat jellegzetességei és periodizációja. Művelődési viszonyok (irodalmi élet, nyelvújítás, tudományok, színjátszás, sajtó, intézmények, oktatás). Klasszicizmus, szentimentalizmus

Művek

Bessenyei György: A filozófus
Batsányi János: A franciaországi változásokra
Kazinczy Ferenc: Fogságom naplója, epigrammák
Csokonai Vitéz Mihály: A tihanyi Eklóziához, A reményhez, Dorottya

3. Romantika

A romantika fogalma, kialakulása, fejlődési szakaszai, művészi sajátosságai. Az angol, a német, a francia és az orosz romantika.
(Tájékoztató jellegűen.)

Művek

Byron: Childe Harold (részlet)
Puskin: Jevgenyij Anyegin (Tatjana levele Anyeginhez)
Edgar Allan Poe: A holtó

Romantika a magyar és a délszláv irodalomban

A kor és az irányzat jellegzetességei és periodizációja. Értékelő jellegű tájékoztató Berzsenyi Dániel és Kölcsey Ferenc munkásságáról. Művelődési viszonyok (irodalmi élet, nyelvújítás, sajtó, színjátszás, intézmények, könyvkiadás, oktatási gy, zene, képzőművészet).

(Tájékoztató jellegűen.)

Művek

Berzsenyi Dániel: A közelítő tél, Levéltörődék barátomhoz
Katona József: Bánk bán
Vörösmarty Mihály: Késő vágó, Abránd, Előszó
Petőfi Sándor: Szeptember végén, Az én torkom álló malom Csokonai, puszta télen, A négyőkrös székér, Dalaim, Egy gondolat bánt engemet
Лазарь Костич: Santa Maria della salute (eredetiben és fordításban)
Јован Јовановић Змај: Hervadt rózsák (részletek eredetiben és fordításban)
4. Realizmus
A realizmus fogalma, irodalomtörténeti feltételezhetősége. Visszahatása romantikára. A francia és az orosz realizmus.

Művek

Honore de Balzac: Goriot apó (részlet)
Gustav Flaubert: Bovaryné (részlet)
5. A magyar és a délszláv irodalom a XIX. század második felében
A század második felének politikai, társadalmi és művészeti jellemzői
Művelődési viszonyok. (Tájékoztató jellegűen.)
Arany János: V. László, Évek, ti még jövőendő évek, ősszel, Családi kör
Madách Imre: Az ember tragédiája (részlet)
Jókai Mór: Az aranyember (részlet)
Јаков Игњатовић: Örök völgyény (részlet)
Симо Матавиљ: Povareta
Милован Глишић: Süvegcsukor
Mikszáth Kálmán: Timár Zsófi özvegye, A gavallérok (részlet)
6. Magyar délszláv irodalmi kapcsolatok
A felvilágosodás korának jelenségei. A szerb költészet magyar fordító
A szerbus manier. Székács József munkássága. Vitkovics Mihály, a kétnyelvi költő. (Tájékoztató jellegűen)

Művek

Kazinczy Ferenc levele Lukijan Mušickihez
Vörösmarty Mihály: Földi menny
Змај Јован Јовановић, a műfordító. Jakov Ignjatović. A magyar népezi
művek a szerb színpadokon. A bácskai műfordító kör.

Művek

Zmaj Levele Arany Jánoshoz
Ј. Игњатовић: Találkozás Petőfivel
Бранко Радичевић: A leány a kútnál (Vajda János fordítása)
7. Fogalmak
A javasolt irodalmi művek elemzésekor feldolgozni a poétikai fogalmakat.

8. Olvasmányok

J. Wolfgang Goethe: Werter szerelme és halála
Stendhal: Vörös és fekete
Vörösmarty Mihály: Csangor és Tündé

KIFEJEZŐKÉPESSÉG FEJLESZTÉSE (20 óra)

Szóbeli közlés

A tanuló legyen képes a különféle tartalmú szövegek mondatait stílus szerpontjából értékelni, saját mondatait a közlésrészletek tartalmi súlyának megfelelő szöveggel szabályosan és stílusosan megfogalmazni, a vonzatokat, kötőszókat utalásokat helyesen használni. Képes a szóbeszéd birtokában válassza meg pontos és stílusosan a rokon értelmű szavakat. Mondanivalóját közvetítse élő szóban kijelentési szabályok és a mondatfonetika eszközök célszerű alkalmazásával.

Olyan beszédhelyzeteket kell teremteni, amikor a tanuló beszámolhat társadalmi – kulturális eseményekről; sportversenyek megvitatása; könyv, film, színházi előadás, tárlatok stb. bemutatása.

Írásbeli közlés

Az írásos és a beszélt stílus fogalma. A különböző közlésformákkal (jegyzet, könyv, hivatalos – és magánlevél, jelentés, beszámoló) kapcsolatos ismeretek, készségek fejlesztése.

Érzelmi és értelem hangvétel stílus; társalgási, hivatalos, publicisztikai, tudományos és szépirodalmi stílus; elbeszélő leíró, elemző és bíráló stílus; meghívó vitázó stb. stílus alkalmazása.

A könyvek rendje a szabadpolcos könyvtárban. A katalógus és fajtái. Jelek a katalóguscédulán.

4 iskolai dolgozat íratása (egy tanítási órán íratjuk, és két órát tervezünk a javításra).

Részfeladatok:

- olvassák el és dolgozzák fel a tanterv által meghatározott magyar, jugoszláv és világirodalmi alkotásokat;
- ismerjék meg a tanulók a modernizmus nagy korszakának legfonosabb jellemzőit;
- bővítsük ki az eddig elsajátított irodalomelméleti fogalmakat, és sajátítsanak el újakat a tanterv által meghatározott, megfelelő irodalmi alkotások feldolgozása keretében;
- az irodalmi alkotások önálló értelmezése és értékelése;
- bővítsék és mélyítsék a tanulók (a tanterv által meghatározott) nyelvi anyaggal kapcsolatos ismereteit és készségeit;
- nagyfokú önállóság a meghatározott szóbeli és írásbeli közlésformák alkalmazásában;
- a különböző ismeretszerzési források önálló felhasználása a tanulásban és az önképésben.

NYELVTAN (30 óra)**1. mondatrészek**

A mondat és a szó mint a közlés beszédbeli egysége. A mondat értékű szó és a szó értékű szókapcsolatok. A mondatfajták rendszerezése, értékük a kommunikációban.

2. az állítmány

Az állítmány mint mondatközpont és kifejező szófajai. Az állítmány fajtái. Az állítmányi szó szerkezet a mondatban.

3. az alany

Az alany és az állítmány kapcsolata a mondatban. Az egyeztetés szabályai. Az alanyi szó szerkezet a mondatban.

4. a tárgy

A tárgyas szó szerkezet a mondatban.

5. a határozók

A határozós szó szerkezet szerepe a mondatban (fajtaik, kifejezőeszközök, alaki sajátosságai). Ragjaink és névutóink helyes használata (-nál, nél, -ért, -ba, -be, -ban, -ben; alatt, előtt, elzáró, gyanánt, helyett, miatt, végett, léte, lévén).

6. a jelző

A jelző szerkezetek. Az értelmező. A mondat szórendje, hangsúly – és dallamviszonyai. Az -e kérdő – szó helye a mondatban.

HELYESÍRÁS

Az írásjelek használat. Szavak és szórések közötti írásjelek. A toldalékok kapcsolása. Az értelmező jelzőre vonatkozó helyesírási tudnivalók, valamint többi mondatrészrel kapcsolatos helyesírási gyakorlatok.

STILISZTIKA

A stílus fogalma. A stílusrétegek. A beszélt nyelvi stílusrétegek (társalgási, közéleti és szónoki stílus). Az írott stílusrétegek (a tudományos, a hivatalos, publicisztikai és a szépirodalmi). A legjellemzőbb ismertetőjegyeik meghatározott szövegben.

A beszédhelyzet meghatározó jegyei a stílusra. Stílusosság és stílusatlanság.

A mai közéleti beszéd (a többnyelvű beszédkörnyezetből adódó nyelvi ferdülés elemzése, kiküszöbölése).

Az ifjúság nyelve.

A zenészség eszközei

Hangszimbólumok prózában és versben.

Szövegértés és elemzés

A művészi stílus sajátosságainak vizsgálata kiválasztott szövegen (különböző írók szövegeinek egybevetése a nyelvi szint és a tematikai szint egységének szem előtt tartásával). Részlet elemzés és teljes elemzés.

IRADALOM (55 óra)**1. A modernizmus nagy korszaka**

A századforduló irodalmi irányai: szimbolizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szecesszió. (Tájékoztató jellegűen.)

Művek

Charles Baudelaire: Az albatrosz

Arthur Rimbaud: A részeg hajó

A századforduló írói

Gozsdu Elek: Ultima ratio

Tömörkény István: Megy a hajó lefelé

Papp Dániel: A zsákováci tölgyek

A modernizmus írói

Ady Endre: Új vizeken járok, A Hortobágy poétája, Léda a hajón, Sem utódja..., Örizek a szemedet

Babits Mihály: A lírikus epilógia, Ősz és tavasz között

Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panasza (válogatás)

Krúdi Gyula: Szindbád őszi útja

Móricz Zsigmond: Barbárok

Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú, Lélektől lélekgig

Juhász Gyula: Tápai lakzi

Csáth Géza: Szombat este

Бранислав Нушин: A megboldogult (részlet)

Алекса Шантин: Karácsonyest

Иван Цанкар: Aszalt körte

3. Modernizmus és avantgárd a két világháború között

Az európai irodalom a XX. század első évtizedeiben. Az avantgárd és szakaszai. A próza megújulása. A szociális irodalom.

Művek

Proust: Az elmúlt idők nyomában (részlet)

Garcia Lorca: Siratóének

Irányzatok: futurizmus, expresszionizmus, dadaizmus, szürrealizmus. A népiesség.

Művek

Kassák Lajos: Mesteremberek, Egy fényképem alá

József Attila: Tiszta szívvel, Klárisok, A város peremén, Elégia, Óda, Flóra

Szabó Lőrinc: Szamártövis, Egy téli bodzabokorhoz, Síppal, hegedűvel (A Tücsökzenéből)

Padnóti Miklós: Tegnap és ma, Tajtékos ég, Erőltetett menet, Razgled-nicák

Tamási Aron: Ördögváltozás Csíkbán

Велько Петровић: Szállási ember

Коста Радин: Dohányszédők

Прежихов Воранц: Vadócok

4. Magyar délszláv irodalmi kapcsolatok

Ady Endre a délszláv irodalomban. Kosztolányi Dezső fordításai. A Bazsalikom. Szenteleky Kornél kapcsolatteremtő munkája. Németh László és Miroslav Krleža szerepe. (Tájékoztató jellegűen.)

Művek

Kosztolányi Dezső: Milán Rakić: Szerelmes vers

Мирослав Крлежа: Ady Endre, a magyar lírikus

Иво Андрић: Az Ex Ponto című kötetből (fordította Szenteleky Kornél)

Németh László: Híd a Dráván

5. Jugoszláv irodalom

A Jugoszláv irodalom a két háború közötti szakaszának jellemzői, fő képviselői, folyóirata (tájékoztató).

Művek

Szenteleky Kornél: Bácskai éj

Szirmai Károly: Veszteglő vonatok a sötétben

Majtényi Mihály: Jakab, a késes

Herceg János: Szülőföldem

6. A javasolt irodalmi művek elemzésekor feldolgozni a poétikai fogalmakat is.

7. Olvasmányok

Móricz Zsigmond: Pillangó

Kosztolányi Dezső: Pacsirta
Sinkó Ervin: Aron szerelme
Иво Андрић: Híd a Drinán

KIFEJEZŐKÉPESSÉG FEJLESZTÉSE (20 óra)

Szövegi közlés

Az előző osztályokban tanult szóbeli közlésformák begyakorlása. A fejből tanult irodalmi szövegek (vers, próza) elemondása, előadása, szavalása. A kifejező versmondás további gyakoroltatása.

Az iskolai élettel kapcsolatos tervek elemondása, indoklása. Értelmezés mellett, ellenkező vélemény cáfolása. Eredmények és megoldások értékelése, jellemzése, magyarázata. Riport készítése.

A közéleti kommunikáció (hozzászólás, beszámoló, előadás) szerkesztése és elemondása társadalmi helyzetek szerint.

A beszédstílus sajátos eszközeinek (hangereje, hangmagasság, dallam, hangsúly, tempó) alkalmazása.

Írásbeli közlés

Az írásbeli készségfejlesztés formái:

- tudósítás,
- kommentár,
- beszámoló.

Rejtett irodalomjegyzékek, ajánló bibliográfiák, szakbibliográfiák használata. Ismeretgyűjtés, jegyzetelés.

4 iskolai dolgozat íratása (egy tanítási órán íratjuk és két órát tervezünk a javításra).

IV. osztály

(heti 3 óra, évi 90 óra)

Részfeladatok:

- olvassák el és dolgozzák fel a tanulók a meghatározott magyar, jugoszláv és világirodalmi alkotásokat;

- bővítsék ki az elsajátított irodalomelméleti fogalmakat, és sajátítsanak el újakat a tanterv által meghatározott, megfelelő irodalmi alkotások feldolgozása keretében;

- az irodalmi alkotásokat teljes mértékben önállóan olvassák, értelmezik és értékelik a tanulók;

- ismerjék meg a tanulók a magyar nyelv történetének főbb mozzanatait, valamint a szövegteremtéssel és a szövegértéssel kapcsolatos alapvető tudnivalókat.

NYELVTAN (20 óra)

Az összetett mondat

A mellérendelő összetett mondat fogalma és fajtái. A tagmondatok rendje.

Alárendelő mondatok. Mondatrészkifejtés; fő- és mellékmondat, utalószók és alárendelő kötőszók. Az alárendelő mondat fajtái.

A mondatrend az összetett mondatokban. A tagmondat beágyazódása. A többszörösen összetett mondat. Az idézés módjának grammatikai eszközei.

Az összetett mondatok stilisztikai értéke szövegkörnyezetben.

Helyesírás

A beágyazás írásmódjai. A mozaikszavak (betűszó, szóösszevonás) helyesírása. Az idegen nevek toldalekölése. Az összetett mondatokkal kapcsolatos helyesírási gyakorlatok.

Szövegértés

Elsősorban a XX. századi, főként mai műalkotások komplex, nyelvi – stilisztikai elemzése a műfaji változatosságban.

Nyelvünk története

A magyar nyelv finnugor jellege. Finnugor rokonság. A nyelvi változások okai és lefolyásuk.

A magyar nyelv rendszere, hangállományának és szókinccének változásai.

Irodalmi és köznyelvünk kialakulása.

Nyelvújítás (főbb áramlások).

Köznyelvünk jellemzői (a kommunikációs eszközök hatása különösképpen a köznyelvre).

A magyar nyelv történeti – etimológiai szótára.

IRODALOM (55 óra)

A modern irodalom

A modern irodalom alapvető jellegzetességei képviselői.

Művek

Franz Kafka: A per (részlet)

Albert Camus: Közöny (részlet)

Samuel Beckett: Godot-ra várva

Hemingway: Az öreg halász és a tenger

Az irodalom ma

A mai irodalom fő jellegzetességei. A háború után. Új törekvések az elmúlt harminc évben. Modern és posztmodern (tájékoztató).

Művek

Németh László: Gyász (részlet)

Illyés Gyula: Elégia, Nem menekülhetsz, Puszták népe (részlet)

Déry Tibor: Szerelem

Weöres Sándor: Meditáció, Dob és tánc

Ottlik Géza: Iskola a határon (részlet)

Mészöly Miklós: Jelentés öt egérről

Pilinszky János: Miféle földalatti harc, Harbach

Juhász Ferenc: A virágok hatalma, Füst ország

Nagy László: Himnusz minden időben

Mándy Iván: Konyhafal

Nádas Péter: Egy nehéz nap éjszakája

Sütő András: Anyám könnyű álmot ígért (részlet)

Вечна Пауна: Те, ki ártatlanabb kézzel nyúlsz utána

Данило Киш: Holtak enciklopédiája (részlet)

Александар Тишма: Blahm könyve

Magyar délszláv irodalmi kapcsolatok

Csuka Zoltán, a műfordító. A szerb Ady fordított. Данило Киш, műfordító. A jugoszláviai magyar műfordítók (tájékoztató).

Művek

Illyés Gyula: A Tömegsír címszója

Данило Киш: A modern magyar költészetről

Милош Црњански: Стражилово (Acs Károly fordítása)

A háború utáni jugoszláviai magyar irodalom

Írók, törekvések, folyóiratok (tájékoztató).

Művek

Acs Károly: Önarckép félhomályban

Fehér Ferenc: Szentelek

Gion Nándor: Engem nem úgy hívnak (részlet)

Domonkos István: Kormányelölésben

Olvasmányok

G.G. Marquez: Száz év magány

J. W. Goethe: Faust

Válogatás a modern lírából (magyar, - délszláv - és világirodalom)

Juhász Ferenc: Tékozló ország

Eszterházy Péter: Függő

A Szerb SZK-ban élő nemzetiségek irodalmi alkotásai (tájékoztató).

A javasolt irodalmi művek elemzésekor feldolgozni a poétikai fogalmakat

KIFEJEZŐKÉPESSÉG FEJLESZTÉSE (15)

Szövegi közlés

Nyilvános felszólalás előkészített vázlat alapján és rögtönzött felszólalás ünnepi beszéd iskolában és egyéb ünnepségek alkalmával. Az iskolában szerzett kiállítások megnyitása, évzáró ünnepség, záró beszéd stb.

Írásbeli közlés

A jegyzetek rendszerezése. Az írásmű megalkotásának folyamata. Az idézés hivatkozás, lábjegyzet alkalmazása. A tanulók felkészítése a szakdolgozat elkészítésére.

4 iskolai dolgozatot íratunk (Egy tanítási órán íratjuk és két órát tervezünk a javításra).

A MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANTERVI ANYAGAHOZ

A magyar nyelv és irodalom tanterve a következő részegységeket foglalja magába: az oktató – nevelő munka célját és általános feladatait, az osztályonkénti részfeladatokat, a nyelvi ismereteket, az irodalmat és a kifejezőképesség anyagát és a tantervhez adott utasítást.

A tanítás célja és általános feladatai egységes egészet alkotnak és a négyéves oktatási – nevelési folyamat közben **rend** – szeresen és folyamatosan realizálódnak, mind az előirányzott tantervi anyag, mind a nevelő – oktató munka részértelmenek kereteiben.

A középiskolában dolgozó tanárnak részletesen ismernie kell az általános iskola tantervi anyagát, tankönyveit, hogy tisztában legyen azzal, hogy mire építi az első osztálytól kezdve az új ismereteket. Miután felmérte az elsőfokú tudásszintjét (chhez nagyban hozzásegíthet a felvételi vizsga eredménye), elsősorban a hiányosságokat kell fokozatosan kiküszöbölni.

Fontos feladat, ha elérjük azt, hogy a tanulók értelmes, világos megfogalmazásban megnevezik azokat a nyelvi jelenségeket, amelyeket eddig csak áreztek. A nyelvtan tanításakor nem a leíró nyelvtant kell szem előtt tartani (ezt az általános iskolában elvégezték a tanárok), hanem a **meglévő ismereteket alkalmazni az irodalmi alkotások nyelvi – stilisztikai elemzésére**.

A nyelv és az irodalom tanítását nem lehet egymástól függetlenül feldolgozni, ezért a szépirodalmi anyagban található szövegrészeket használja fel a tanár a szövegnyelvi, stilisztikai és a nyelvtani fogalmak felismertetésére. Ily módon a szövegelemzés bekerül a nyelvi ismeretek óráira és fordítva. Nem volna szabad egy nyelvtanórának sem elmúlnia anélkül, hogy a tanulókkal a konkrét nyelvi jelenség feldolgozásakor ne jutnánk el a szöveghasználathoz. Célkitűzése a tanárnak az legyen, hogy a tanulók a nyelvi ismereteket tudatosan alkalmazzák tudják. Ehhez nagyban hozzásegít a stilisztika és a szövegnyelvi feldolgozása, amelyek szerves részei a nyelvtannak is.

Ha ilyen módon közelítjük meg a nyelvtan tanítását, akkor sikeresen ápoljuk és a négy év alatt eredményesen fejlesztjük a tanulók nyelvi kultúráját.

A nyelvi ismeretek feldolgozásakor a szerbhorvát, az idegen nyelv és a magyartanárak együttműködésével hatásosan bemutatathatják az alapvető azonosságokat és különbségeket a nyelvtani anyagrészekben.

A nyelvtani ismeretek feldolgozása, valamint a helyesírási alapelvek érvényesítése, egységes folyamat: konkrét esetek kapcsán állandóan alkalmunk nyílik a helyes kiejtés és a helyes írásmód együttes tudatosítására és begyakorlására. A helyesírás tanításában a folyamatos ellenőrzés, a hibák számon tartása és elemzése vezet célra. A tanulók szokjanak hozzá, hogy használják a helyesírási szabályzatot és a szótárakat. Az elkövetett hibákat nem elszigetelten javítjuk, hanem világítsuk meg őket helyesírásunk rendszerével.

A stilisztikai anyagrésznek két területe van: a stílustani ismeretek közvetítése és a stíluselemzés. Az ismereteket a tantervben meghatározott szövegek elemzésével, az ebből levonható következtetések megfogalmaztatásával dolgozzuk fel. Tartsa a tanár szem előtt a tanult nyelvtani anyag stílusértékeinek folyamatos megfigyeltetését és gyakoroltatását.

A tantervi anyagban legtöbbet teret az irodalomtanítás kapott.

Ez a tantervi anyagrész felöleli a magyar, a jugoszláviai magyar irodalom kiemelkedő egyéniségeinek alkotásait, valamint a világirodalmi alkotásokon kívül a magyar – délszláv irodalmi kapcsolatokat és a jeles jugoszláviai írók és költők műveit.

Mivel a tanulók az általános iskolában tanultak a népköltészetről, de ennek művészi értékét teljes szépségében és gazdagságában most kell megismerniük. A népköltészet anyagi tárgyalásakor a tanár fölmerítheti a tanulók szóbeli és írásbeli kifejezőképességeinek fejlettségi fokát, valamint irodalomelméleti tudásszintjüket is, és megválaszthatja a korrekciós feladatokat, hogy fölkészítse őket az irodalmi művek összetettebb és alaposabb elemzésére, amit a középiskolai irodalomtanítás részfeladatai tartalmaznak.

Az előlátott irodalmi művek tárgyalásakor fel kell dolgozni azokat a poétikai fogalmakat, amelyek az adott műhöz kapcsolódnak, amelyekkel részben a tanulók már találkoztak az általános iskolai anyanyelvtanítás folyamán, tehát bizonyos előismereteik vannak, de tudásszintjük különböző.

A tananyag mindig meghatározza, hogy **mít tanítunk**, de azt hogy hogyan, szintén nagyon lényeges kérdés. Ez a két tényező, csak együttesen hozza be a részfeladatokban feltüntetett elvárásokat. Nem az a fontos, hogy a tananyagban feltüntetett műveket tanítsuk, hanem az, hogy ezeknek a műveknek a segítségével a legmegfelelőbb módszerek megválasztásával a tanulók alkalmazzák tudásukat: a műalkotás befogadása esztétikai élmény legyen és a négy év folyamán a műelemzés fortélyait sajátítsák el a tanulók.

A tanterv legfontosabb alapelve a műközpontúság. Az alkotóhoz mindig a műalkotásból jussunk el, egy korszakstílusirányzatait a tanár tájékoztató jellegűen ismeresse a tanulókkal, majd a műből kiindulva mutassa be, tehát a szellemi háttér illusztrálásához mindig a műalkotót hívjuk segítségül. A művek bemutatásakor a

meghatározott szempontok és a megfelelő módszerek alkalmazása érvényesüljön. Az irodalmi alkotások között vannak értékülönbségek, amire feltétlenül fel kell hívni a tanulók figyelmét. Így neveljük a tanulókat kritikus olvasókká, és elvezetjük őket odáig, amikor már önmaguk is különbséget tudnak tenni az értékes és az értéktelenebb műalkotások között. Ez pedig az irodalmi nevelés fobb feladata.

A bemutató – elemző módszert a tanításban, nem kell kizárólagos módszerként alkalmazni az ismeretszerzés folyamatában. A tanár önmaga határozza meg, hogy mikor alkalmazza az explikatív eljárást. A feladatmegoldó eljárást is célszerű alkalmazni, noha a középiskolai irodalomtanításban nyilvánvalóan még mindig csak elvétve alkalmazzák.

Ez a tanterv megköveteli az irodalomtanításban az explikatív módszer alkalmazását, amikor a tanár közlésére épül az óra. A szóban forgó módszer leggyakrabban alkalmazható az egyes irodalmi korszakok bemutatásakor, valamint mindazokban a helyzetekben, amelyekben a tanár nem számíthat a tanulók előismereteire (pl. az írásbeliség kialakulására és az irodalom kezdeteire vonatkozó alapvető ismeretek megtárgyalásakor). Az irodalomtanárnak soha sem szabad megfeledkeznie arról, hogy beszéde példaként szolgál a tanulóknak, mert mindenkor beszédművelést végez.

A bemutató – elemző módszer az irodalomtanítás alapformája, és ezért következetesen kell alkalmazni, amikor a tanulók a tantervben előírányzott irodalmi művekkel ismerkednek meg. A tanterv terjedelme, vagyis a középiskolai oktatás folyamán feldolgozásra előirányzott művek száma, a tanárt az irodalmi szövegek háromszintű szövegelemzésre készíti: **utal az irodalmi műre, bemutatja az irodalmi alkotást, és teljes (komplex) szövegelemzést végez**.

Az irodalmi műre való utalás a műre vonatkozó alapvető adatokat tartalmazza: a mű eredete, témája, eszméje, az író stílusa, sajátosságai és a szereplők jellemzése.

Az irodalmi mű bemutatása teljes irodalomesztétikai elemzést igényel, amelyet szabály szerint a tanár az osztály legrátermettebb tanulóinak segítségével végez el.

A teljes (komplex) szövegelemzés az irodalmi alkotás legkorszerűbb megközelítéseként vált ismertté. Ez továbbra is a középiskolai irodalomtanítás alapvető módszere marad. Az irodalmi szöveg értelmezésekor a tanuló az irodalmi műelemzési folyamat aktív részvevőjé válik, miközben kifejezésre jut esztétikai szenzibilitása és élményszerző megismerő képessége. Az elemzési folyamatban a tanuló megköveteljük, hogy egyéni állásfoglalást alakítson ki a megtárgyalásra kerülő tudnivalókkal kapcsolatban, hogy szabadon indokolja meg saját véleményét, nézetét, kifejezésre juttatva ezáltal alkotó képességét. Csak meghatározott számú, különböző műfajú és nemű irodalmi szövegelemzés után iktatható a tanítási folyamatba a műre való utalás és bemutatás, mert a tanulók csak ez esetben lesznek a tanítás aktív részesei. Ez azt jelenti, hogy ellenőrizhetik és értékelhetik az elemzés tárgyát képező műről alkotott nézetüket és véleményüket. A műre való utalás, a bemutatás és a szövegelemzés csak akkor töltheti be nevelési és oktatási szerepét, ha a tanulók előzőleg elolvasták a tárgyalt műveket. Az olvasás a korszerű irodalomtanítás elengedhetelen feltétele (coditi sene qua non – ja).

A szóbeli és az írásbeli kifejezőképesség a beszédművelést és az írásművelést, valamint ezek fejlesztését szolgálja. Lírai, epikai vagy drámai szövegek olvasásakor és elmondásakor szabályos, helyes artikulációt, dikciót, intonációt, ritmust és ütemet kell alkalmazni. Ilyen gyakorlatokat rendszerint az irodalmi szövegek feldolgozásakor kell végezni, oly módon, hogy a tanár bemutató felolvasással, illetve hanglémez vagy magnószalag segítségével utal a szabályos beszédművelőalkotás megfelelő elemeire. A szerzett ismeretek készséggé és jártassággá úgy alakulnak át, hogy a tanulók az irodalmi szövegek értelmezésével megütköznek a megfelelő készségekre és jártasságokra tesznek szert. Az elsajátított képességeket a tanulók szóbeli kifejezőképességének különböző formái által kell tovább gyakoroltatni (jelentéstétel, kísértkezés, vita, beszámoló, jegyzőkönyv, leírás, levél stb.).

Az I. osztályban (részben a II. osztályban is) ajánlatos ha a tanár bemutatja a tanulóknak az írásbeli dolgozat kidolgozásának módját. Megfelelő példán (Leírás, levél, vita, értekezés stb.) elemzni lehet a dolgozat szerkezetét, a stílust, az írásbeli dolgozat tagoltságát (bevezetés, tárgyalás, befejezés), majd anyagot gyűjtetünk a tanulókkal és azt órán fel is dolgozzuk. Az ilyen tevékenység arra is jó, hogy a tanulók megtanulják kiválasztani a lényeges elemeket (szelektálás) amely a tömör kifejezésmodra való nevelés alapfeltétele. Ezt úgy is meg lehet valósítani, hogy a szemléltető példaszöveget a tantervben szereplő irodalmi művel hozzuk kapcsolatba. Az ilyen eljárások a tanítás ésszerűbb szövegszerkesztési gyakorlatai.

A különféle stílusok ismeretét is a tanár válassza meg. Jo ha a körülmények úgy alakulnak, hogy a tanuló megírja önállóan a dolgozatot, vagy felkészül a szóbeli beszámolóra, és a gyakorlatokat addig kell ismételni, míg a tanulók zömmel elsajátítják az önálló fogalmazási készséget.

A közlőképesség fejlesztésére előlátott órakeret a teljes időtartamot és nem a gyakorlatok számát jelenti a tanév folyamán (több rövidebb, pontosan kijelölt célú gyakorlat megszervezését javasoljuk).

Az iskolaév folyamán íratott házi feladatokat a tanár átnézi és utóbb jo ha csoportfoglalkozás formájában a tanulók is megvitatják egymás munkáját, majd egy tanuló beszámol a csoportmunka eredményéről, véleményezést is adva.

Az iskolai írásbeli dolgozat javítási óráit álosapon meg kell tervezni, és ügyesen kihasználni helyesírási készségfejlesztési szempontból is. A tanúságos dolgozatokat (nem csak a legjobbakat) meg kell tárgyalni a javítási órán.

* Начин остваривања програма (упутство), по свом садржају идентичан је са упутством за остваривање програма српскохрватског језика и књижевности као матерњег језика и књижевности.

Циљ и задаци

Циљ наставе српскохрватског као нематерњег језика је да ученици овладају овим језиком у оквиру предвиђених језичких садржаја и лексике, да упознају елементе културе народа који говоре српскохрватским језиком и да се тако оспособе за заједничко учешће у разним видовима друштвеног и културног живота, као и за лакше укључивање у рад и друштвене процесе.

Задаци:

- овладавање стандардним језиком у оквиру 1200 нових речи и израза укључујући и најфреквентнију стручну терминологију;
- даље развијање способности ученика да на слух, разумеју усмену излагања;
- даље усвајање правилног изговора и прозодијских елемената;
- упознавање граматике савременог српскохрватског језика;
- оспособљавање ученика да се самостално изражавају на српскохрватском језику;
- оспособљавање ученика за разумевање текстова различитог жанра писаних језиком и стилем на вишем нивоу у односу на претходни ступањ, као и за разумевање стручних текстова;
- оспособљавање ученика да се правилно писмено изражавају;
- упознавање ученика са значајнијим карактеристикама културе народа који говоре српскохрватским језиком;
- упознавање ученика са делима писаним на српскохрватском језику из савремене књижевности, као и са делима из ранијих епоха језички приступачних ученицима;
- развијање интересовања ученика за даље учење овог језика;
- стицање способности и навике за самостално коришћење речника и језичких приручника;
- омогућавање бољег споразумевања, зближавања и заједничких активности ученика различитих националности у процесу учења, рада и у другим видовима друштвеног живота, у одбрани и заштити СФР Југославије, у унапређивању животне и радне средине.

II разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

Оперативни задаци:

- усвојити предвиђене садржаје из граматике и око 400 нових речи и израза укључујући и основну терминологију из природних наука и продуктивно их користити;
- радом на тексту и даље обогаћивати језичка знања ученика и упознавати их са елементима културе народа који говоре тим језиком;
- оспособљавати ученике за правилно писмено изражавање у оквиру обрађене тематике и предвиђених облика рада уз савладавање нових правописних правила;
- самостално користити речнике и језичке приручнике;

ТЕМАТИКА

Школа: различита занимања људи; процес рада у оквиру одређеног занимања; ваннаставне активности ученика; основна терминологија из природних наука.

Из живота младих: млади код нас и у свету; достигнућа младих (млади таленти и др.); научнопопуларне теме; слободно време младих.

Културни живот: из културе (садашњост и прошлост); народно и уметничко стваралаштво; карактеристични обичаји уже и шире средине; значајни културни споменици; о раду научних институција (нпр. академија наука и уметности, истраживачки институт и др.); штампа (врсте, рубрике).

Друштвени и привредни живот: актуелна збивања код нас и у свету; најзначајнији догађаји из историје наших народа и народности и њихов допринос стварању заједништва; значајни историјски споменици; велики индустријски комбинат.

Комуникативне функције: исказивање симпатије, комплимента, захвалности, савета, (не)допадања одушевљења, претпоставке, наде, саосећања и др., изражавање и усаглашавање ставова; упозорење, подстицање, доказивање.

Морфологија

Глаголи: презентска и инфинитивна основа.

Творба глаголских облика: презент, перфекат, футур I, футур II императив, потенцијал, инфинитив.

Синтакса

Падежни систем. Независни и зависни падежи. Слободни падежи падежне конструкције с предлозима, падежи обавезно праћени детерминаторима.

Субјекат – једна реч, субјекатски скуп.

Предикат – једна реч, предикатски скуп.

Атрибут – једна реч, скуп речи, атрибутска реченица.

Објекат – једна реч, објекатски скуп, објекатска реченица.

Исказивање места, времена, начина, узрока, намере.

Конгруенција: слагање речи у оквирима синтагме.

Основна значења глаголских облика: презент, перфекат, футур I, футур II, императив, потенцијал, инфинитив.

Језици југословенских народа

Српскохрватски језик – дијалекти; екавски и ијекавски изговори стандардног језика.

Правопис

Писање зареза.

РАД НА ТЕКСТУ (око 22 часа)

(10 текстова у току школске године)

М. Крањец: Стара јабука

И. Андрић: На Дрини ћуприја (одломци)

С. Сремац: Поп Ћира и поп Спира (одломак)

Б. Нушић: Госпођа министарка (одломак)

И. Дончевић: Писмо мајци у Загорје

С. Колар: Брежа

М. Бојић: Плава гробница

М. Глишић: Прва бразда

В. Дедијер: Дневник (одломак)

Р. Маринковић: Анђео (одломак)

Ј. Праничевић: песме по избору

Д. Максимовић: Тражим помиловање (песма по избору)

Б. Радичевић: Ђачки растанак (одломак)

С. Матавуљ: Пилипенда

Б. Ћопић: Марија на Пркосима

Народна балада: Смрт Омера и Мериме

Народна приповетка: Девојка и кнез Јово,

Девојка цара надмудрила

Користити и текстове других жанрова у складу са тематиком.

ГОВОРНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (око 24)

Вежбе разумевања саслушаног/прочитаног текста или дијалога. Постављање питања (наставник-ученик; ученик-ученик) рад провере разумевања прочитаног или саслушаног текста, дијалога.

Репродуковање саслушаног/прочитаног текста или дијалога.

Рад на литературном тексту: репродуковање садржине: анализе теме, места и времена догађаја, ликова, описа, идеје и др.

Обавештавање и извештавање о актуелним догађајима и збивањима.

Разговори и дискусија о прочитаним текстовима, заједнички погледаним ТВ-емисијама, филмским и позоришним представама другим темама у оквиру тематике предвиђене у програму.

Коментарисање чланака из омладинске, дневне и недељне штампе.

Коментарисање и анализа квалитета изражавања ученика.

Репортажа о посећеном предузећу.

Опис одређеног занимања.

Вођење састанка на основу припреме.

После усменог овладавања предвиђених облика изражавања увежбавати одговарајуће облике у писаној форми, као и писан резимеа прочитаног/одслушаног текста, писање молбе, записника.

Један писмени задатак у току школске године.